

Чепелюк М. І.

кандидат економічних наук, викладач
кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

Chepeliuk Marharyta

PhD Economics, Lecturer,
International Business and Economic Analysis Department
S. Kuznets Kharkiv National University of Economics

РОЛЬ ОСВІТНІХ ЦЕНТРІВ ТА ЇХ ІНТЕГРАЦІЯ В МІЖНАРОДНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Анотація. Забезпечення стійкого зростання економіки підприємства, досягнення його цілей, що відповідають інтересам управлінців, членів трудового колективу і суспільства загалом неможливі без розроблення і реалізації ефективної стратегії підприємства, яка в сучасній економіці багато в чому визначається наявністю надійної системи його економічної безпеки і відповідного рівня розвитку культури управління. Фінансово-економічна безпека, що базується на умінні персоналу протидіяти розвитку негативних ризикових ситуацій, стає важливим чинником сталого й ефективного функціонування вітчизняних підприємств. Особливу актуальність питання економічної безпеки набувають у зв'язку з рейдерськими захопленнями (спробами недружнього поглинання), випадки яких в останній час різко збільшилися. Феномен культури управління визначається сукупністю найбільш важливих положень, прийнятих членами підприємства, що виражаються у заявлених підприємством цінностях, які задають людям орієнтири їхньої поведінки і дій. Ступінь розвитку культури управління в сучасних умовах впливає на результати діяльності підприємства, його позиції на ринку і його безпеку. Проблема взаємозумовленого розвитку культури управління актуалізується динамічним розвитком світової економіки, глобалізації, інтеграції і трансформації суспільних орієнтирів, загострення конкуренції на внутрішньому та зовнішніх ринках та ускладненням господарських зв'язків.

Ключові слова: інтеграція, освітній простір, трансформація, розвиток, соціалізація, економіка знань.

Вступ та постановка проблеми. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти є важливою нормою Болонської співдружності освітян, оскільки воно реально сприяє підвищенню мобільності викладачів і студентів, самостійності студентів, рівня їхньої самоорганізації. Нині відкриваються нові перспективи у співпраці вітчизняних вищих навчальних закладів із зарубіжними вишами. Обмін викладачами і студентами є не лише реалізацією Болонських домовленостей, він виступає своєрідним каталізатором процесів модернізації і реформування української системи вищої освіти, забезпечує її органічне входження в міжнародний освітній простір. Освіта здатна готувати людину, органічно адаптовану до життя у світі багатоманітних зв'язків – від контактів із найближчим оточенням до глобальних зв'язків. Стає очевидним, що держава буде тим успішнішою, чим більше громадяни будуть здатні до спілкування зі світом. Отже, необхідно формувати особистість, здатну до сприйняття і творення змін, налаштовану на сприйняття зміни як природної норми, а застою, незмінності – як прикрого винятку.

Однією з найважливіших форм інтеграції є безпосередня співпраця між університетами України та зарубіжних країн, яка має різні форми, ступені взаємодії та спирається на давні традиції. Перелік ВНЗ України, які здійснюють співпрацю з зарубіжними вишами, як і тематика спільних проєктів і програм, сьогодні є далеко не повною, і пошук нових форм та суб'єктів міжвузівської співпраці потребує особливої уваги і посилення. Вибрана тема дослідження відповідає завданням Національної стратегії розвитку освіти України на 2012–2021 рр., положенню про забезпечення академічної мобільності студентів та викладачів, зокрема під час реалізації спільних з іноземними університетами академічних програм, які містять новий Законопроект України «Про вищу освіту».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Помітний інтерес громадськості і науковців до цієї проблеми в сучасній Україні і за кордоном спостерігається з середини 90-х рр. XX ст., коли Україна стала членом Ради Європи і визначилася зі стратегією освітніх реформ. Питання міжнародного співробітництва в галузі освіти досліджують такі вчені, як В. Андрущенко, В. Бакіров, І. Вакарчук, М. Згуровський, О. Іванов, В. Кремень, Д. Табачник та інші.

Метою роботи є дослідження основних проблем українських освітніх центрів та їх інтеграція в міжнародний освітній простір.

Результати дослідження. Європейський освітньо-науковий простір завдяки його особливим досягненням, зумовленим Лісабонською стратегією, Болонським процесом та формуванням Європейського наукового простору (ЄНП), стає дедалі більш відчутною і значущою реалією для наукового й освітнього простору України і Центрально-Східної Європи.

У Європі прийнятий новий об'єднуючий термін “frontier research” – передова наука, тобто наука, яка розвивається в університетах і допомагає розвитку та залученню інновацій. Це один із найбільш ефективних шляхів розв'язання парадигми «суспільство – наука». При цьому суть питання полягає в тому, що суспільство повинно бути впевненим: основний вклад у розвиток суспільства вносять не політики, не економісти, не представники органів влади чи корумповані елементи, а університети, які готують студентів із потужним культурним, освітнім і науковим потенціалом, залишаючись лідерами в галузі науки та інновацій [1; 2].

Окрім основного принципу єдності науки та навчального процесу із виходом на залучення інновацій та нові навчальні програми, рушійною силою університетів третього тисячоліття повинна стати креативність. Креативність – це процес, за допомогою якого можна реалізувати впровадження нових

концепцій та нових підходів у науці, навчальному процесі та в управлінні університетом (у стратегічному і тактичному аспектах). Креативність у науці – це міждисциплінарний та мультидисциплінарний підходи до розв'язання наукових завдань. Креативність у навчальному процесі – це нові методи й методики для стимуляції зацікавленості студентів [1; 2].

Порівнюючи сказане з ситуацією в Україні та країнах Центрально-Східної Європи, слід відзначити, що більшість університетів мають потужну систему освітянської діяльності, але їхня дослідницька матеріально-технічна база та фінансування науково-дослідних робіт досить слабкі. Що ж стосується інноваційної діяльності в Україні, то вона розпочинається лише в незначній кількості закладів, навіть не маючи достатнього законодавчого забезпечення.

Освіта в Україні має складну структуру європейського типу і включає дошкільну і середню освіту, професійно-технічну освіту, вищу освіту, післядипломну освіту. Відповідно до реформування соціально-економічної системи країни загалом змінюється і пропозиція у сфері освіти. Поряд з удосконаленими навчальними закладами на базі колишніх державних з'являються приватні пропозиції. Активно організуються профільні дитсадки з пріоритетним розвитком певного напрямку, запроваджуються авторські програми (сьогодні їх в Україні функціонує близько 17,2 тис).

Значно зросла кількість навчальних закладів, які пропонують отримання середньої освіти певного спрямування, з поглибленим вивченням певних дисциплін (всього є близько 21,6 тис. навчальних закладів, у т. ч. 273 гімназії, 232 ліцеї, 25 колегіумів). У галузі вищої освіти чи не найбільший ступінь конкуренції. Вже не новою пропозицією на українському ринку освіти є бізнес-освіта, різноманітні тренінгові та консультативні послуги.

Незважаючи на окреслені позитивні моменти, вітчизняні дипломи поки що не визнаються західними роботодавцями. Хоча останнім часом запроваджуються досить успішні перетворення та інновації, які наближають українські дипломи до вимог ринку та західних стандартів: поповнюється перелік можливих спеціалізацій, здійснено перехід до схеми «молодший спеціаліст – бакалавр – спеціаліст – магістр».

Серед основних недоліків державної освіти – корупційність, формальність освіти (наприклад, у багатьох регіональних освітніх закладах ступінь магістра отримують автоматично, без спеціальних іспитів), а також спостерігається відтік кваліфікованих фахівців через низький рівень оплати їхньої праці.

Сьогодні ринок вищої освіти досить швидкими темпами поповнюється приватними інституціями. Серед основних проблем, що вони мають подолати:

- недовіра щодо рівня одержаної освіти, оскільки фактично конкурс на вступ починається і закінчується підписами в контракті;
- майже всі викладачі працюють у таких ВНЗ за сумісництвом, а тому немає зацікавленості викладача у використанні своїх авторських розробок;

- матеріально-технічна база, навіть за умов фінансових вливань абітурієнтів, не вибудовується за такий короткий термін;

- недержавні ВНЗ з'явилися не так давно (трохи більше десяти років), і в них не було часу та можливості зарекомендувати себе.

Між іншим, надаючи перевагу державному диплому перед приватним, роботодавці все ж таки зазначають, що приватні навчальні заклади ідеально відповідають для отримання другої вищої освіти або ж перекваліфікації.

Сучасна тенденція у сфері освіти – створення єдиного освітнього простору в Європі – це реальність, без якої неможливо формувати й реалізовувати стратегію розвитку освіти в Україні. Однак реформування вищої освіти, як показує світовий досвід, може бути успішним тільки в тому разі, якщо національна освіта не втрачає своїх здобутків, а органічно вписується у європейські інтеграційні уподобання. Таким інтеграційним уподобанням стала Лісабонська конвенція щодо визнання спеціальностей у системі вищої освіти Європи 11 квітня 1997 р., яка є першоджерелом із 16 основних документів, що регламентують освітній процес країн-членів Болонського процесу.

Виходячи з аналізу сучасних тенденцій у вищій освіті (починаючи з підписання Болонської декларації у 1999 році), ЄАУ виділяє п'ять основних тенденцій, реалізованих протягом дев'яти наступних років (табл. 1).

Починаючи з 2018 року відбувається перехід державної освітньої політики України з інформаційної структури до знань, де важливо оцінити вплив реформ Болонського процесу на систему вищої освіти України. Сьогодні перед країною стоять невідкладні завдання формування національної ідентичності та побудови нації, де освіта є центральною у вирішенні цих цілей у контексті входження до європейської інтеграції та глобалізації освітнього простору [3].

Рамки та зрушення в перспективах інтеграції, що відбулися протягом останніх двох десятиліть, що стосуються стану та перспектив розвитку освіти в Україні, є потенційно потужним місцем для поліпшення якості вищої освіти в цій країні.

Загальновідомо, що успішні стратегії трансферу забезпечують значне зростання міжнародних зв'язків у сфері вищої освіти у партнерстві з новаторами, науковцями, лідерами мислення та підприємцями з метою розроблення інноваційних рішень, продуктів та послуг. З огляду на все вищесказане, дуже важливо відповісти на питання і розглянути проблеми та виклики щодо участі України в Болонському процесі та ЄПВО:

- чи це привело до більшої прозорості української вищої освіти?
- які досягнення та недоліки були досягнуті?
- які проблеми та критичні проблеми все ще залишаються?
- на яких політичних заходах і програмах необхідно безпосередньо зосередитися, щоб запропонувати творчі та компетентні рішення та заходи для успішного виходу на глобальний та європейський науковий простір?

Таблиця 1

Сучасні тенденції у вищій освіті

Етап	Зміст тенденції	Рік початку виконання
I	Тенденції в структурі навчання вищої освіти (Trends in Learning Structures in Higher Education)	1999
II	У напрямі до європейського простору вищої освіти – огляд головних реформ на шляху від Болоньї до Праги (Towards the European higher education area – survey of main reforms from Bologna to Prague)	2001
III	Прогрес у напрямі до європейської зони вищої освіти (Progress towards the European Higher Education Area)	2003
IV	Європейські університети впроваджують Болонський процес (European Universities Implementing Bologna)	2005
V	Університети, що формують європейський простір вищої освіти (Universities shaping the European Higher Education Area)	2007

З огляду на це, необхідно переглянути деякі основні нормативно-аналітичні документи, які були прийняті Україною, змінивши державну освітню політику в контексті глобалізації та європейської інтеграції.

З 1991 року, коли Україна здобула незалежність, створення національної освіти почалося з прийняття законів «Про освіту і науку і науково-технічну діяльність» (1991 р.) під егідою Національної академії педагогічних наук України, яка стала провідним науковим центром на шляху глибоких змін національної системи освіти. Наступний період модернізації національної освітньої політики ознаменувався прийняттям інноваційного Закону України «Про вищу освіту» 2015 р. на основі Болонського процесу у створенні «Європейського простору вищої освіти», у тому ж році було прийнято Закон «Про наукову і технологічну діяльність». І, нарешті, у період 2015–2016 рр. Законопроект «Про освіту» був поданий до парламенту, і зараз він проходить випробувальний період.

Загалом Закони України про освітні трансформації окреслили нагальні завдання та постанови, спрямовані на зміцнення та зміну ставлення громадськості «до освіти та орієнтації її досліджень у перспективі реформування освітньої сфери, як того вимагають виклики європейської інтеграції та глобалізації. XXI століття, слідчий та інноваційний характер цивілізаційного прогресу» [4; 5]. Крім того, у листопаді 2017 року Gotheborg Європейською Комісією представила інноваційний підхід, механізм та заходи щодо створення Європейського освітнього простору до 2025 року для своїх держав-членів [5].

Що стосується визначення проблеми під час обговорення, Європейська Комісія запропонувала майбутні горизонти європейської освіти як синергії науки, освіти, технології, економіки, які лежать в основі глобального розвитку. В українському контексті це – новий крок до дебатів щодо ключових проблем європейського майбутнього в освіті та культурі, зокрема в Україні. Вона встановлює своє бачення того, як ми можемо створити Європейський освітній простір до 2025 року [5]. Запропоновані ідеї є надзвичайно важливими для України, оскільки вони визначають шляхи використання повного потенціалу освіти та культури як рушійної сили для створення робочих місць, економічного зростання та соціальної справедливості, а також як засобу для вивчення європейської ідентичності у всьому її розмаїтті.

Згідно з Європейською Комісією [3; 4] Європейська зона освіти повинна:

- зробити мобільність реальністю для всіх;
- створити взаємне визнання дипломів;
- розширити співпрацю у розробленні навчальних планів;

- вдосконалити вивчення мови;
- сприяти навчанню протягом усього життя;
- включати інновації та цифрові навички в освіту;
- підтримувати вчителів;
- створити мережі європейських університетів;
- інвестувати в освіту;
- зберігати культурну спадщину.

Таким чином, нормативні документи ЄПВО допоможуть усьому європейському освітньому співтовариству орієнтуватися на виклики та скористатися перевагами освітніх змін та просунутися на глобальному рівні, що покращить рівень життя людей.

Вплив Болонського процесу на формування, реалізацію та модернізацію національної освітньої політики (2003–2013) ознаменувався «збільшенням спектру та силою трансформаційного впливу європейської інтеграції та світової глобалізації», як стверджує В. Кремен [5].

Сьогодні Україна в науковій співпраці є головним чином постачальником інтелектуального товару для розвинених країн. Тому визнання її конкурентоспроможності на світовому ринку науки й освіти, забезпечення рівноцінної співпраці, ефективного включення у світові інтеграційні процеси залежатиме від того, наскільки державна політика стосовно розвитку освіти і науки не тільки сприятиме припиненню відтоку наукових, науково-педагогічних кадрів за кордон, а і стимулюватиме повернення в Україну вітчизняних науковців, залучення до науково-дослідної роботи в наших наукових закладах закордонних фахівців. Таким чином, інтеграція вищої освіти і науки України в аналогічну європейську систему стосується не тільки і не стільки організаційно-інституційного боку нашої національної системи освіти, більше того, саме в цьому сегменті проблем є менше всього. Основні з них стосуються економічних і соціально-економічних підвалів. І не тільки науки й освіти, а й країни загалом. З цією метою інтеграційні процеси у сфері вищої школи і науки слід синхронізувати з більш активною державною соціально-економічною політикою загалом і в освіті та науці зокрема.

Висновки. Очевидною є гостра необхідність переходити від риторики змін до риторики творчих рухів, що ґрунтуються на національних цінностях та національному освітньому контексті та досягненнях. Головні відкриті питання стосуються чотирьох пріоритетів, на наш погляд, таких як забезпечення внеску вищих навчальних закладів України до інновацій, сприяння досконалості у розвитку навичок та вирішенні майбутніх невідповідностей у навичках, підтримка ефективних та ефективних інструментів для спільної роботи університетів та роботодавців, усунення розриву між навчанням студентів і потребами бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Hofstede G. Culture's Consequences (second edition): Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organisations Across Nations. Thousand Oaks, 2001. P. 18–189.
2. Тойнби А.Дж. Постигание истории: пер. с англ. 2006. С. 214–640.
3. Майнеке Ф. Загальний погляд на націю, національну державу і космополітизм. Упоряд. О. Проценко, В. Лісовий. 2006. С. 264–272.
4. Воронкова А.Е. Корпоративні: управління та культура. 2006. С. 136–376.
5. Отенко І.П. Корпоративна культура: міжнародний та трансформаційний аспекти. Електронний ресурс. 2018. С. 13–243.

References:

1. Hofstede G. Culture's Consequences (second edition): Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organisations Across Nations. Thousand Oaks, 2001. Pp. 18–189.
2. Toynby A. Dzh. Postyzenye ystoryy: per. s anghl. [The comprehension of history: per. from English]. 2006. Pp. 214–640.
3. Majneke F. Zagalnyj poghljad na naciju, nacionaljnu derzhavu i kosmopolityzm [A general view of the nation, national state and cosmopolitanism] Uporjad. O. Procenko, V. Lisovyj. 2006. Pp. 264–272.
4. Voronkova A.E. Korporaciji: upravlinnja ta kuljtura [Corporations: Management and Culture]. 2006. Pp. 136–376.
5. Otenko I.P. Korporatyvna kuljtura: mizhnarodnyj ta transformacijnyj aspekty. Elektronnyj resurs [Corporate Culture: International and Transformational Aspects]. 2018. Pp.13–243.

РОЛЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ЦЕНТРОВ И ИХ ИНТЕГРАЦИЯ В МЕЖДУНАРОДНОЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО

Аннотация. Обеспечение устойчивого роста экономики предприятия, достижение его целей, отвечающих интересам управленцев, членов трудового коллектива и общества в целом, невозможны без разработки и реализации эффективной стратегии предприятия, которая в современной экономике во многом определяется наличием надежной системы его экономической безопасности и соответствующего уровня развития культуры управления. Экономическая безопасность, которая базируется на умении персонала противодействовать развитию негативных рискованных ситуаций, становится важным фактором устойчивого и эффективного функционирования отечественных предприятий. Особую актуальность вопросы экономической безопасности приобретают в связи с рейдерскими захватами (попытками недружественного поглощения), случаи которых в последнее время резко увеличились. Феномен культуры управления определяется совокупностью наиболее важных положений, принимаемых членами предприятия, выражающихся в заявляемых предприятием ценностях, задающих людям ориентиры их поведения и действий. Степень развития культуры управления в современных условиях влияет на результаты деятельности предприятия, его позиции на рынке и его безопасность. Проблема взаимообусловленного развития культуры управления актуализируется динамичным развитием мировой экономики, глобализации, интеграции и трансформации общественных ориентиров, обострением конкуренции на внутреннем и внешних рынках и усложнением хозяйственных связей.

Ключевые слова: интеграция, образовательное пространство, трансформация, развитие, социализация, экономика знаний.

THE ROLE OF EDUCATIONAL CENTERS AND THEIR INTEGRATION INTO THE INTERNATIONAL EDUCATIONAL SPACE

Summary. International cooperation and integration in education is an important norm of the Bologna Commonwealth educators as really helps to increase the mobility of teachers and students, independence of students, their level of self-organization. Now open new prospects of cooperation of Ukrainian higher educational institutions with foreign universities. Exchange of teachers and students is not only the implementation of the Bologna agreements, it acts as a catalyst of modernization processes and reform of the Ukrainian higher education system that provides seamless entry into the international educational space. Education can prepare the individual organically adapted to life in the world of multilateral relations, from contacts with the immediate environment to global relations. It becomes obvious that the state will be more successful, the more citizens will be able to communicate with the world. Therefore, it is necessary to form a personality capable of perception and creation changes, tuned to the perception of change as a natural norm, and stagnation, of the immutability of frozen as an unfortunate exception. The sustainable growth of the enterprise, to achieve its objectives, the interests of managers, employees and society in General, is impossible without the development and implementation of effective strategy of an enterprise, which in the modern economy is largely determined by the availability of a reliable system of economic safety and institutional development of management culture. Economic security, which is based on the ability of the staff to counteract the development of negative risk situations, becomes an important factor for sustainable and effective functioning of domestic enterprises. Of particular relevance in terms of economic security acquired in connection with hostile takeovers (attempts a hostile takeover), cases which in recent years has increased dramatically. The phenomenon of culture is defined by a set of most important provisions taken by the members of the company, expressed in stated company values that sets people reference points of their behavior and actions. The degree of development of culture of management in modern conditions will affect the results of operations of the company, its market position and its security. The problem with inter is due to the development of culture management actualized dynamic development of the world economy, globalization, integration and transformation of social orientations, increased competition on domestic and external markets and the increasing complexity of economic relations.

Key words: integration, educational space, transformation, development, socialization, knowledge economy.